

**МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ РОЛЬОВОЇ ГРИ
«УРОК ЛІТЕРАТУРИ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ
(ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ)**

У статті подаються матеріали про організацію рольової гри для майбутніх учителів української літератури з досвіду роботи на факультеті філології та журналістики Херсонського державного університету.

Ключові слова: *методика викладання української літератури, учитель літератури, урок української літератури, рольова гра.*

Із легкої руки високошановного професора Волошиної Ніли Йосипівни більше 10-и років читаю курс «Методика викладання української літератури». За цей час змінилася навчальна програма, навчальні плани, зменшилася кількість годин. Можу похвалитися досягненнями і констатувати невдачі. Але орієнтиром для мене була і залишається настанова мого наукового керівника: «Основне для вчителя-словесника – не вичерпати себе, не залишитись на одному місці, не відстати від вимог сучасності» [2, с. 156]. Такою запам'яталася і Ніла Йосипівна – професійно компетентною, вимогливою, справедливою, тактовною, уважною, інтелігентною, людяною; мала блискучі ораторські здібності, розвинене естетичне чуття і великий життєвий досвід. Вона була – Учителем, Майстром.

У наукових та науково-методичних працях професора Ніли Волошиної накреслено «основні вектори перспективного розвитку вітчизняної методики в аспекті проблеми формування творчого вчителя...» [1, с. 208]. Серед професійно важливих рис вона виділяла всебічну гармонійну освіченість, високі моральні якості, вольові риси характеру, любов до людей, спостережливість, самостійний склад мислення, здатність до аналізу й самоаналізу, вміння чітко та ясно викладати матеріал та ін. Учений вважала,

що сучасний урок літератури має бути науковим, творчим, емоційним, із раціональним використанням методів і прийомів, застосуванням технічних засобів. Це «час інтенсивного духовного спілкування педагога з вихованцями, вихованців – із художнім твором» [2, с. 156].

Вишівський курс «Методика викладання української літератури» покликаний ознайомити майбутніх фахівців із системою принципів, методів, технологій, прийомів, форм, видів, засобів навчальної і виховної роботи на уроках української літератури та в позакласній літературній діяльності вчителя й учнів. Практика свідчить, що ефективним напрямом формування у студентів умінь моделювання і проведення занять є рольова гра «Урок літератури». Підготовку до цієї форми починаємо уже на першому практичному, на якому студенти представляють презентацію або рекламу шкільного підручника з літератури для учнів певного класу. Продовжуємо цю роботу під час вивчення теми «Сучасний урок літератури». На це заняття третьокурсники розробляють фрагмент початку уроку, а саме: організацію класу, мотивацію навчальної діяльності, оголошення теми та мети. Також працюємо над виробленням умінь оформлення дошки. Рольову гру «Урок літератури» практикуємо під час опанування тем «Розгляд біографії письменника», «Вивчення епічних творів у школі», «Шкільний аналіз лірики», «Особливості опрацювання драматичних творів», «Специфіка вивчення фольклору». Робота над нею проходить у три етапи: розробка поурочного плану; проведення заняття в аудиторії та аналіз апробованої моделі уроку.

Оскільки кількість годин робочим планом обмежена, а ми прагнемо надати кожному можливість спробувати свої сили у ролі вчителя, до безпосереднього проведення рольової гри залучаємо трьох студентів. Вони отримують консультації, самостійно підбирають наочність та виготовляють роздатковий матеріал. Кожен із них проводить фрагмент уроку орієнтовно по 15 хв., який саме – визначають самостійно. Намагаємося так спланувати роботу вчителів, щоб для аудиторії їх заміна була максимально непомітною. Наприклад, «школярі» читають про себе вірш та відшуковують у ньому

незрозумілі слова для майбутньої словникової роботи, а в цей час естафету підхоплює інший студент. У цьому навчальному році практикуємо відеозапис усіх проведених уроків.

Для перших рольових ігор обираємо представлені учителями-практиками в науково-методичних періодичних виданнях конспекти занять, а надалі переходимо до розробки власних моделей уроку. Такий підхід дозволяє формувати у студентів уміння працювати із готовими матеріалами та критично ставитися до них. Цього навчального року для рольової гри з теми «Розгляд біографії письменника» обрали опублікований у журналі «Українська література в загальноосвітній школі» поурочний план словесника з Рівненщини Наталії Хомич «Буковинська орлиця з Карпатських гір (життєвий і творчий шлях Ольги Юліанівни Кобилянської)». У процесі підготовки до заняття відкоригували матеріал, зважаючи на особливості нашої роботи. За задумом учителя центром уроку було «інтерв'ю з письменницею». Заняття провели у чотирьох академічних групах. У ролі Ольги Кобилянської виступили третьокурсниці Буланова Тетяна, Дубовик Ілона, Олейнікова Катерина та Шевченко Ольга. Кожна студентка наполегливо готувалася, подала своє бачення постаті авторки. Усі створені образи були досить переконливими. Хтось уже зовні намагався бути схожим на Ольгу Кобилянську, наслідувати її стиль. Шевченко Ольга увела в своє інтерв'ю елементи бесіди, ставила запитання на зразок: «Чи знаєте Ви, де знаходиться моє рідне містечко?». Буланова Тетяна так увійшла в роль, що в аудиторії панувала мертва тиша. «Учні» буквально ловили слово «письменниці», прислухалися до кожного її подиху. Треба відзначити, що на етапі підготовки до заняття деякі студенти висловили скептичне ставлення до такої форми роботи, як «інтерв'ю з автором», мотивуючи це або власним негативним шкільним досвідом, або відсутністю такого. Однак по завершенні уроку вони змінили свою точку зору і під час його обговорення зауважили, що за умови належної підготовки та акторського виконання вона може бути досить ефективною.

Окремо хочемо наголосити на тому, що робота з учительськими матеріалами дозволяє студентам зрозуміти, що яким би цікавим і детальним не був готовий поурочний план, скопіювати його неможливо, оскільки словесник обов'язково має врахувати пізнавальні особливості своїх школярів, матеріально-технічні можливості кабінету літератури та проявити власний почерк. Усі проведені заняття за біографією Ольги Кобилянської були оригінальними. Студенти творчо поставилися до завдання. Кожна група вплела свої барви в цей урок. Так Степанко Микола, Олейнікова Катерина та Богдан Яна підготували презентацію світлин письменниці та її рідних, друзів, знайомих, перегляд якої супроводжувався словом учителя про портрет Ольги Кобилянської. Таким чином аудиторія мала змогу порівняти фото письменниці зі словесним описом її зовнішності й одночасно побачити обличчя тих людей, хто запам'ятав авторку такою. Малинович Рената скомбінувала на комп'ютері портрети Ольги Кобилянської із квітами лотосу, з якими її порівнювали сучасники. А Хотульова Марія запропонувала «учням» вибрати квітку із вази на учительському столі, з якою у них асоціюється постать Ольги Кобилянської та пояснити свій варіант.

Особливо цікавим вийшов урок за поезією Ліни Костенко «Кольорові миші», можливо тому, що він готувався і проводився напередодні та відразу після ювілейного дня народження авторки і студенти у такій формі висловили своє привітання улюбленій поетесі. На опрацювання цього вірша програмою відводиться 1 година. Спланували його вивчення згідно з етапами монографічного розгляду ліричного твору: підготовка до сприймання, читання, навчальна пауза, повторне читання, словникова робота, бесіда за змістом і т. ін. Свій творчий підхід студенти виявили уже в оформленні дошки. Нестеренко Тамара, Манжос Олена та Ломов Олександр використали кольорову крейду і для записів, і для малюнків; на різнобарвних аркушах паперу надрукували вислови відомих людей про процес творчості. Баранова Катерина оформила дошку вирізаними з паперу листочками та фігурками мишей. Яцкіна Анастасія, Щербан Ольга та Криворучко Наталія прикрасили її гірляндою із кольорових

мишей, до виготовлення якої залучили студентів групи. Записи на дошці були закриті екраном, на якому з метою підготовки аудиторії до сприймання програмової поезії демонстрували репродукції картин народної художниці Марії Приймаченко. Коли під час оголошення теми та мети уроку його підняли, клас побачив назву поезії Ліни Костенко, складену із літер, кожна з яких була вирізана із кольорового паперу формату А 4. На різних етапах вивчення вірша студенти використали такі види читання, як читання вчителя, читання учня; читання вголос, читання про себе; читання напам'ять; читання, озвучене музикою; читання в особах. Під час аналізу поезії практикували бесіду, слово вчителя, постановку проблемних питань, заповнення таблиці, складання схеми, розфарбовування персонажів різними кольорами із поясненням свого вибору тощо.

Практикуємо і нестандартні форми уроків. Фролова Аліна, Моцьо Ольга та Захарченко Анна провели урок-подорож за твором Галини Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії». На виготовленій студентами карті чарівної країни були позначені зупинки, наприклад, «Допитливі ромашки», «Вірші-веселинки», «Лови помилку», проходження яких «учні» відмічали спеціальними наклейками. На першій зупинці клас «отримав» на ноутбук електронний голосовий лист від Галини Малик, у якому авторка розповіла про виникнення задуму написати казку. Студентка Агаришева Альона на уроці з цієї ж теми запропонувала «учням» допомогти Алі завершити хоч одну справу до кінця – доповнити ромашку пелюстками, даючи правильні відповіді на запитання.

Із задоволенням експериментують третьокурсники із різними формами з'ясування емоційної готовності класу до уроку та підсумкової рефлексії. «Миша настрою», «Кольорові долоньки», «Чарівна скринька», «Світлофор», «Мікрофон», «Незакінчене речення» – це далеко не повний перелік відомих учителям-практикам та запропонованих студентами варіантів, використаних під час занять. Для заохочення «школярів» до роботи використовували цукерки, картки «Ти молодець», «Найрозумнішій», «Найрозумнішому» та ін.

Після проведеного уроку обов'язково практикуємо його обговорення. Перше слово надаємо «авторам», які озвучують поставлену мету, пояснюють, як планували її досягти, що вдалося, що ні, діляться відчуттями і враженнями. Далі до розмови залучаємо студентів, які виконували роль учнів. Завершує обговорення рольової гри викладач. Цю форму роботи використовуємо і для формування вмінь третьокурсників письмово аналізувати відвіданий урок.

Із метою коригування методики підготовки та проведення рольової гри провели анонімне письмове опитування студентів. Зокрема поцікавилися, у чому, на їх погляд, переваги такої форми роботи та якими вони бачать шляхи її удосконалення. Аналіз відповідей засвідчив, що всі опитані вважають рольову гру необхідним етапом підготовки до майбутньої педагогічної практики та професійної діяльності, відзначають її як можливість відчувати себе в ролі вчителя, здобути певний психологічний, емоційний і практичний досвід. Студенти також відзначали, що ця робота ще раз переконала їх у правильності вибору професії. Частина опитаних наголосила на тому, що рольова гра дозволяє побачити помилки інших і врахувати їх для себе на майбутнє. Третьокурсники звертали увагу на важливість ведення відеозапису уроку, «оскільки це дає змогу побачити себе зі сторони, неодноразово переглянути матеріал». В одній із робіт було зазначено, що відеозапис додає хвилювання «учителям».

Висловлюючись щодо можливих шляхів удосконалення процесу підготовки та проведення рольової гри, більшість опитаних вважають за доцільне визначати одного-двох відповідальних за урок. Студенти, які вже брали безпосередню участь у такій формі роботи, висловили бажання спробувати свої сили при проведенні інших етапів або навіть окремого заняття, хоча при цьому не забули і про обмежену кількість годин на опанування дисципліни. Третьокурсники запропонували багато інших цікавих варіантів. Наприклад, запрошувати на такі уроки інших викладачів та учителів-практиків, щоб почути і їхню точку зору, а також молодших братиків і сестричок для створення достовірнішої атмосфери; проводити такі заняття в інших групах,

щоб спробувати свої сили в малознайомій аудиторії тощо. В одній із робіт було висловлене наступне побажання: «Я вважаю, що на уроках усе занадто правильно (діти слухняні). Вчителям треба вчитися працювати з проблемними дітьми. Можна підмовляти деяких студентів, щоб вони порушували дисципліну, щоб словесник учився їх заспокоювати аби на шкільній практиці в такій ситуації бути впевненим».

Таким чином, проведені рольові ігри «Урок літератури» та опитування студентів засвідчили ефективність цієї форми роботи і необхідність подальшого удосконалення її методики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Куцевол О. М. Генеза проблеми методичної творчості вчителя української літератури в науковій спадщині професора Ніли Волошиної / Ольга Куцевол // Теорія і методика навчання української літератури: актуальні проблеми: Зб. наук. праць / Наук. ред і упоряд. Логвіненко Н.М. – К.: Пед. думка, 2015. – С. 198-208.

2. Наукові основи методики літератури: Навчально-методичний посібник / За ред. доктора педагогічних наук, проф., члена-кореспондента АПН України Н.Й. Волошиної. – К.: Ленвіт, 2002. – 344с.

3. Хомич Н. «Буковинська орлиця з Карпатських гір» (життєвий і творчий шлях Ольги Юліанівни Кобилянської) / Наталія Хомич // Укр. літ. в загальноосвітній школі. – 2009. – №11. – С. 14-18.

Бондаренко Л. Методика організації ролевої гри «Урок літератури» для студентів-філологів (із опыта роботи).

В статье подаются материалы об организации ролевой игры для будущих учителей украинской литературы из опыта работы на факультете филологии и журналистики Херсонского государственного университета.

Ключевые слова: методика преподавания украинской литературы, учитель литературы, урок украинской литературы, ролевая игра.

Bondarenko L. Methodology of organization of a role-playing game for students-philologists (from work experience).

The article presents materials about organization of a role-playing game “Literature lesson” for future teachers of literature from work experience at the Faculty of Philology and Journalism of Kherson state university.

Key words: *methodology of teaching Ukrainian literature, teacher of literature, lesson of Ukrainian literature, role-playing game.*

Бондаренко, Л. Г. Методика організації рольової гри «Урок літератури» для студентів-філологів (із досвіду роботи) [Текст] / Л. Бондаренко // Укр. літ. в загальноосвітній школі. – 2015. – №5. – С. 42-43.